

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: En vnderuisningh huorledis der kand hanlis met dem som erre besette. 1547

Citation: Palladius, Peder: "En vnderuisningh huorledis der kand hanlis met dem som erre besette. 1547", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 381. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius01val-shoot-workid97939.pdf> (tilgået 29. september 2021)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

↵

En vnderuisningh hurledis der kand hanlis met dem som errr bese[x]tte. Tyllsamen screffuen/ aff Doc. Petro Palladio. 1547.

Efter et Haandskrift fra 1557 i Vexiø Stiftsbibliotek.

382

↵

En vnderuisningh hurledis der kand hanlis met dem som erre bese[x]tte. Tyllsamen screffuen/ aff doc. Petro Palladio. 1547.

↵

1. Pet. 5.

↵ Dieffuellind gaaer om som enn skrydendis løffue och søger epter huem hand kand opluge/ staer hartt y moedtt hannom wdj troen.

↵

Tyl le[x]seren.

↵ Myn kierre wen. Jeg er tiett besøgtt aff mange som begerede att iegh paa myte embedis wegne skulle tilstede att the maate opsøghe them en troelmanere som kunde och wilde mane trolden aff den som de bade ffor/ och iegh || (end dog jeg er icke saa tyransk eller wuilligh att ieg haffuer løst tyll theris elendighed som erre besette mett then onde aandtt) icke torde giørre nogitt ther tyll y moedtt myn samuittighedtt. Ty de papistiske troldmaanere erre ikun dieffelssens gecke/ som hand lader ffor att hand fflyer aff legommÿtt/ paa thett att hand kand faa thismere mact øffuer sielen paa ett armtt menniske/ oc sÿrcke saa der mett falsk gudz dÿrckelsse/ helligene paakaldelsse/ oc anden wgudelighed/ som wj haffue seett lighe nock wdj paffuedom/ huor dieffelind brende aff dett de stenckte paa hannom kaltt wand/ oc loedtt sigh binde mett stoel och handline til || att stadfeste then wederstygheliige paffuemesse etc. Men dogh haffuer iegh icke anderledis suarett dertil end att the maathe vel søghe noghen op som thennom wilde tiene y saadann nøedtt/ dog 383 mett saa skÿell/ att hand skulle lade prouisten y thett herrit se oc lesse thett ord som hand wilde brughe/ oc hues wgudelighed/ ther kunde findis wdj thett skullde fforbiudis hannom att bruge/ men dog er der siden ingen kommen som then weÿ wilde vd/ huor mett the gaffue tillkiende/ att thett wor ontt oc ycke goett/ vrangt oc ycke reetth/ som the hagde att fare mett. Som Christus siiger: De komme icke tyll liusitt/ paa thett att || theris gierninger skulde icke straffis.

↵ Nu siunis thett dog att werre mange gode prestmend en haanhed/ att the ycke wiidhe strax att tiene dem som saadant begierre/ anderledis en mett en ffastendis bøn/ som Christus selff giffuer tylkiende/ huilket waare vel oc saa nock att befale gud dett anditt/ oc den giør alsombest som lader thett ther hoes bliffue. Dog icke dismyndre haffuer iegh seet nogre stæder oc ordtt som oc saa maa le[x]ssis wdj gode ffolkis neruerrelsse/ hoes then besette/ mett en goedtt tro tyll gud/ att hand finder de beste raaedtt selff eptther hans hellighe och werdighe willj. ||

↵

Hurledis mand kand kiende om nogen er bese[x]tt eller eÿ.

↵ Der ere mange gudz plager till offuer søndighe menniske som siunis icke anditt for ffolk en att the erre be[x]se[x]tt/ och the erre dog icke. Der ffor kandt mand fførst fforfare met den siughe/ och bedhe hannom lesse op sine budordtt/ troen och ffader woer/ och bekiende sin tro. Hues hand kand thett giørre/ thaa er thett ett thegenn/ att hand er icke beseett/ ty then onde maa icke thett liidhe/ ja tør well strax wrenghen hans mundtt op till badhe hans ørne/ och komme hans øgne tyll att staa aabne som end brendindis illdtt oc komme hannom tyll att || skraale att the maa høre hannom en hell by igennem/ som thett gick mett then fattighe Hans Skram wdj Ffarendeløsse hoes Ringhstedtt/ den tiedtt iegh bad hannom le[x]se oc den tiedtt wj ffulde indt och bad ffor hannom etc.

384

☒ Dett er well en stoer plage att werre beseett/ dog skall mandtt regne thett ffor en suoer siugdum som then fallende siughe eller spidalsk siuge/ oc saadane andre som erre ocsaa plager ffor sýnden/ och icke grue ffor dem som erre besette mere end ffor andre plager/ ffortj/ der som den onde giffuer seg tilkiende/ vdj øghenn/ ne[x]st och mundt paa ffolck/ thett er icke saa ffarligtt/ som dett er met thennom vdj hues hiarter || hand boer lønlighe ved sønd oc ondscaff/ de maa grue om freden och icke thýsse andre/ offuer hues hierte och seel hand haffuer inghenn magt som wj lesse om lob etc.

☒

Orsage týll huorfor ffolck bliffuer beseette.

☒

☒ Iblantt manghe andre da er ett ontt mundhoff den ffortaghelighste/ nar mand bander och lader ille/ och beder saa mange skock fare ý segh/ och tager mundenn saa ffuldtt aff the onde att hand icke kand spøtte dem wd moedtt sinn neste/ mett mýndre end the brýdhe wdtt aff øýen och ne[x]se oc giffue dem siidhen tylkiende/ att dj erre der tilstedhe/ hannom týll end gudz heffn som will wnde sin næste saa manghe/ saa bliffuer || hans bøn i bellien som mand siigher/ heder du paa thett som ontt er saa wederfaris degh dett som ontt er etc.

☒ Och liighe som herren er nær alle dennom som hannom kalde paa/ saa er ocsaa dieffelendtt nær alle thennom/ som hannom hæde paa/ och søgher epter att komme ý dett huss ighen som hand er wdkommen aff. Luc. 11.

☒ In vitas patrum scriffuis/ att end e[x]remitt saa nogle wnghe drenghe løbe týlsammen och leghe. Aid then stundtt the fforlictis wel/ daa saa hand enn hob deýleghe huidkledhe børn hoess dem/ dett haffuer werritt theris godhe engle/ men strax de begýnthe att fendis oc bande och slaýs/ daa saa hand att the huidklede børn || de stýdhe fraa dem/ och der komme nogre 385 sorte suin och laa och welte segh hoes dem/ det haffuer werritt the slemme ondhe aander. etc.

☒

☒ Nar mand fformercker att thett er rett besetthelsse/ daa kand mand først læse disse epterscreffne euangelia/ huert wdj sin stedte opkaste/ hoes then flughe och ý goede ffolckis neruerrelse etc:

☒ Matt. 4.

Jesus bleff bortt ledtt vdj ørckenn aff aanden paa thett hand sculle ffrestis aff dieffelindt etc. illud euangelium dominicale ad finem vsque.

☒ Matt. 8.

Der affthenn kom fførde the manghe týl lesum som hagde dieffuelskaff och hand || dreff thennom wdtt mett orditt.

☒ Item.

Och der lesus kom øffuer haffuitt vsque ad finem capitis.

☒ Matt. 12.

Daa bleff end blindtt oc stum mand fførtt till lesum som hagde dieffuelskaff/ och hand legede hannom/ saa att hand kunde tale och see. Et alia quæ sequuntur in duobus sequentibus paragraphis.

☒ Matt. 17.

Och der hand kom týl skaren duo illj paragraphi vsque ad finem.

☒ Mar. 5.

A principio capitis eo vsque/ Et cæpit prædicare in decapolj quanta fecisset sibj lesus. etc.

☒ Lu. 9.

Tett skede om anden dagen som the nedttstide || aff bierrigitt etc. eo vsque reddidit eum patrij eius etc.

☒ Nota.

Hues then siughe nyder thýsse hellighe leyser ontt ad/ och hand ilde medttfaris aff thenn onde/ maa mand ýcke ther ffore afflade men gaa lengher ffrem in virtute verbj dej/ wden mand seer saa stoer jemmer eller leffuis ffare/ da kand mand moderere altingist týll en anden tidtt.

386

☒ Lu. 10.

De 70. dissipler komme tilbaghe och sagde etc. eo vsque gleder ether ffortj att ethers naffn erre screffne ý

himelen.

✠ Lu. 11.

Oc Iesus dreff en dieffuel aff end domme etc. totum illud euangelium dominicale. ||

✠ Lu. 13.

Iesus lærde dem ȳ theris sinagoga om sabbathen/ etc. eo vsque hun stoed op och loffuede gud.

✠ Lu. 22.

Simon Simon see sathann haffuer begeritt etc. eo vsque da styrcke tylene brødre.

✠ 2. Cor. 4.

Ter som euangelium er skiuldt/ da er thett skiuldt ffor thennom som thenne wersens gud/ det er dieffuelind/ haffuer fforblindit theris wgudelighe hiarter/ paa thett att dett hellige euangelij liuss som er till Christi e[x]re/ icke skall skylene offuer dem.

✠ Nota.

Her kand hand komme den siughe till at lesse troen om thett er mueligtt/ er thett icke da kand || hand selff dett le[x]sse.

✠ Ephe.6.

Drager gudz waabenn paa attj kunde bliffue staende ymoedtt dieffuelssens lønnlighe suigactighedtt etc. eo vsque aandzens suerd som er gudz ordtt.

✠ Coloss. 2.

Der ȳ waare døde ȳ ethers syndtt/ eo vsque/ gjorde en erligh seier etc.

✠ 2.Pet.2.

Gud sparde icke englene som søndede men hand loedtt dem needtt drage tyll helffuede bundne met helffuedis boendtt att de der skulle pynis och fforuaris tyll dommen.

✠ 1. Ioan. 3.

Der tyll bleff gudz søn obenbariidtt att hand || wilde gjørre dieffuellens gierningher tyll intiidtt.

✠ Vdj lvde sendebreff.

De engle som icke beuarede deris herredom/ men forloedtt 387 theris boligh/ dem haffuer gud foruarit wdj euighe fengssell till then store dags dom.

✠ Nota.

Her maa hand spørre then onde aandtt adtt hui hand er icke ther mett the andre.

✠ Ibidem.

Der Michael engel tretedis mett dieffuelind om Mosi legome/ da torde hand icke føre seg ind paa hannom mett nogen bespotteligh dom/ men sagde herren straffe degh.

Her effter kand hand brughe || then exorcismo som er in baptismj ministerio:

Far wdtt thw læde aandtt och wigh ffraa thenne Iesu Christi thienere etc.

✠ Item

Jeg biuder thegh wdj wor herris Iesu Christi naffn att thu wigher ffraa thette gudz barn.

✠ Nota.

Her kand mand bede then siuge læse sin ffaderuor och saa befale dem alle som tylstede erre/ att the falde nedtt paa theris kne[x] och bede ffor then siuge att then allmectiste gud wil gjørre wed hannom epter sin werdighe willj for hans kierre søns Iesu Christi skyldtt.

✠

En fformaningh tyll thennom som erre tyllstede. ||

✠ Kierre wanner her maa i see att dieffuelind er och saa mett yblantt gudz børn som then hellige lob ȳ thett fførste capitell giffuer tylkiende och end dogh sathanas hoffuitt er knusit sønder aff wor herre Iesu Christo/ dog bider hand os ȳ helene/ dett er/ hand legger segh epter att gjørre os skade/ oc som then hellige Petrus siigher/ hand gaaer om kringh som en skrødendis løffue/ oc søgher epter huem hand kand slughe/ ja will altiit gierne ind ighen wdj dett huss som hand er wd gaaett aff/ oc er krafftigh wdj the 388 wontro och wgudelighe børn/ || som hand indgick wdj luda paa skertorsdags affthenn/ oc ffor hans skyld och aff then affuindtt hand haffuer tyll menniskan er døden kommen ȳ werden/ Men dogh er thett wor trøft/ att hand intiidtt maa gjørre wedtt noghen creature wdenn aff then almegtiste gudz tylstedelse. Ellers der som hand maathe raade offuer os epter hans willj saa togh hand liffuitt aff wos wdj ett øieblick/ och hannom giffuis

wndertiidenn mact offuer ett christedtt menniske lidell eller store epter guds willj mennisken tÿllgode ffor allehaande sagers skÿldtt/ besÿnderlighe nar the giffue hannom orsaghe tÿlt att plaghe thennom. ||

✠ Der ffaare radher then hellighe Paulus os till de Epheser ÿ det fierde capitel saa giffuendis till kiende: Y skulle icke giffue dieffuelind rom eller effne/ och ÿ thett siette capitell: Drager waaben paa/ attj kunde staa ÿmoedtt dieffuelssens suigactighedtt/ oc I. Thim. 3: Huer wocte segh att hand icke falder wdj dieffuelssens ssnare. Oc s. Iacob y thett 4. capittell siigher. Staer ÿmoedtt dieffuellindt och hand skal fflÿ ffraa ether. Oc s. Peder: Staer hartt ÿmoedtt hannom ÿ troen/ tÿ ther ligger jo stÿrre magtt paa att wÿ dett giÿrre/ paa thett sigher Paulus 2. Cor. 2. att wÿ skulle icke besuigis aff sathan/ ellers er hand ett armtt forskutt creature och draghe/ ja thenn gamle hugorm som || sancte Hans bescriffuer hannom Apoc. 12. et 20. tÿll att giÿrre skade/ som then hellighe Paulus befaler the Corrinther att the skulle antuorde den bloedskiendere dieffuelindtt ÿ uoldtt tÿll hans legoms fforderffuelsse etc.

✠ Emoedtt alle hans magtt och grumhedtt wille wj saa bede mett then hellighe Paulo Ro. vlt. Den rette ffredfÿrste gud almegtiste thre[x]de sathanam wnder wore fÿder amen.

✠

Finaliter notandum

✠ Her skall huer taghe segh waare ffor ald wgudeligh handell som mand brughede wdj pauedommitt/ thÿ thett heder wisselighe att driffue dieffuelskaff wd ÿ Belzebubs naffn/ nar mand brugher wghudelighe medell der till 389 huilkett || alle gode chrisne predickere skall werre fforbÿdtt mett hebraiske ordtt och andet saadant/ lighe som sathan skullde ÿcke andett sprock kunde fforstaa/ end hebraiske sprock/ epter att hand er werdzens ffÿrste/ som Christus kalder hannom/ jaa denne werdzens gud som Paulus neffner hannom. Icke fforbiudis heller nogen/ att thale hannom till paa hebraiske maaell aff dem som hebraiske maall fforstaa. Ty thett er jo them saa lætt att siighe till sathan: Zeze Behemoth bischeme adonaj/ som att siighe gack wd gack wdtt Behemoth wdj herrens naffn/ men den som will brughe ett fremmett maaell/ som || hand intid fforstaer selff wdaff dett er icke wdenn geckerj.

✠ Endeliigh sigher ieg her som tÿllforne/ att mand bruger och lader bruge en fastindis bÿn tÿll gud ffor then bese[x]tte wdj predickestoelen och wdenn wedtt/ titt oc ofte/ dett bliffuer icke giortt till fforgeffuis/ och der hoess en goedtt tolmodighedtt/ saa vell som wdj all anden moedgangh mett ett hoff att thett bliffuer bedre nar gud will/ ho kand eller maa staa emoedtt hans willie/ etc.

✠ Her ware segh huer som mact paa ligger huorledis hand holder huss hieme tÿll sitt/ att hand || ÿcke selffuillighe biuder dieffuelindtt tÿll giest/ tÿ hand lader segh letteligh biude/ och huor hand bliffuer giestbudett/ der giÿr hand skade paa folck och fæ/ quegh och korn etc. Och thett skeer nar mand ÿcke beder morgnen oc affthenn/ dett er orligh oc sildigh/ gud om the hellighe engles beuarelsse/ om then hellighaandz nade/ ÿcke tegner segh mett thett hellighe korsis tegen och der mett giffuer til kiende/ att hand icke tiener then korsfeste Iesu Christo/ som allene kand foruare hannum ffraa dieffuelind och ffraa allt onth.

✠ Dette maa werre korteligh screffuit paa || denne tiedtt ffor en wnderuisningh att hanle mett dem som erre beseett saa langh som kand recke oc hielpe/ paa thett att gode och gudfructighe sogneprester kunde wide att skÿcke dem her wdj nar de ÷ffuer faldis aff nogre vdj saadane sagher.

✠ Den almegtiste gud trede dieffueliind wnder wore fÿder/ 390 och husuale alle bedrÿffuede hiarter/ oc frj sine wduoide tÿll sÿn hellighe e[x]re och rette dÿrckelsse wedtt thenn rette slanghetre[x]dere hans sÿn Iesum Christum wor herre. Amen. ||

✠ Jeg beder alle som dette komme tÿll hende/ att de dett wilde fforstaa och wdlegghe wdj then beste mæningh/ och att inghenn will dett wanbrughe/ men saa brughe det som hand will staa wedtt endenn och suare tÿll paa dommedagh.

Screffuitt hastelighe ÿ Riÿffuinghaffn otte dage epter sancte Michels dagh anno domini 1547.
Petrus Palladius.